ఓం శ్రీ పరమాత్మనే నమః

శ్రీమద్భగవద్గీత

అథ ప్రథమోధ్యాయః - అర్జున విషాద యోగః

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ:

1. ధర్మక్షేత్రే కురుక్షేత్రే సమవేతా యుయుత్సవః |

మామకాః పాండవాశ్చైవ కిమకుర్వత సంజయ? ||

ధృతరాష్ట్రుడు అడిగాడు - సంజయా! పుణ్యభూమి అయిన ఈ కురుక్షేత్రంలో యుద్ధం చేయాలనే కోరికతో ఉన్న నా కుమారుడైన దుర్యోధనుడు మొదలగు వారు, పాండు మహారాజ పుత్రులైన ధర్మరాజు మొదలగు వారు, ఏమి చేశారు?

సంజయ ఉవాచ:

2. దృష్ట్వా తు పాండవానీకం వ్యూఢం దుర్యోధనస్తదా |

ఆచార్యముపసంగమ్య రాజా వచనమబ్రవీత్ ||

సంజయుడు పలికాడు - యువరాజైన దుర్యోధనుడు యుద్ధ వ్యూహములో ఉన్న పాండవ సైన్యాన్ని చూసి, ద్రోణాచార్యుడి వద్దకు వెళ్లి ఈ విధముగా అన్నాడు.

3. పశ్యైతాం పాండుపుత్రాణాం ఆచార్య! మహతీం చమూమ్ |

వ్యూఢాం ద్రుపదపుత్రేణ తవ శిష్యేణ ధీమతా ||

గురుదేవా! బుద్ధిమంతుడు, మీ శిష్యుడు, ద్రుపద మహారాజు పుత్రుడు, అయిన ధృష్టద్యుమ్నుడు ఇట్టి యుద్ధ వ్యూహాన్ని ఏర్పాటు చేశాడు. పాండవులయొక్క సైన్య సమావేశమును కూడా చూడండి.

4. అత్రశూరా మహేష్వాసాః భీమార్జునసమా యుధి |

యుయుధానో విరాటశ్చ ద్రుపదశ్చ మహారథః ||

5. ధృష్టకేతుశ్చేకితానః కాశిరాజశ్చ వీర్యవాన్ |

పురుజిత్ కుంతిభోజశ్చ శైబ్యశ్చ నరపుంగవః ||

6. యుధామన్యుశ్చ విక్రాంతః ఉత్తమౌజాశ్చ వీర్యవాన్ |

సౌభద్రో ద్రౌపదేయాశ్చ సర్వ ఏవ మహారథాః ||

ఈ పాండవసేనలో భీమార్జునులతో సమానమైన సాత్యకి, విరాట మహారాజు, మహారథుడైన ద్రుపదుడు, శిశుపాలుడి పుత్రుడైన ధృష్టకేతువు, యదువీరుడైన చేకితానుడు, శక్తిమంతుడైన కాశీరాజు, పురుజిత్తు, కుంతిభోజుడు, నరశ్రేష్ఠుడైన శైబ్యుడు, పరాక్రమశాలి అయిన యుధామన్యుడు, మహాబలవంతుడైన ఉత్తమౌజుడు, సుభద్రా పుత్రుడైన అభిమన్యుడు, ద్రౌపదీ పుత్రులైన ఉపపాండవులు మొదలైన మహావీరులెంతోమంది ఉన్నారు. వీరందరూ మహారథులే.

7. అస్మాకం తు విశిష్టా యే తాన్నిబోధ ద్విజోత్తమ! |

నాయకా మమ సైన్యస్య సంజ్ఞార్థం తాన్ బ్రవీమి తే ||

బ్రాహ్మణోత్తమా! మన పక్షమున ఉన్న వీరులను, సేనాపతులను తెలుసుకోండి. మీకు తెలియచేయుటకై వారి వివరాలను మనవి చేస్తున్నాను.

8. భవాన్ భీష్మశ్చ కర్ణశ్చ కృపశ్చ సమితింజయః |

అశ్వత్థామా వికర్ణశ్చ సౌమదత్తిస్తథైవ చ ||

మన పక్షాన ఉన్నవారిలో యుద్ధవిశారదులైన మీరు, భీష్మాచార్యుల వారు, కర్ణుడు, యుద్ధవిజయుడైన కృపాచార్యుడు, మీయొక్క కుమారుడు అశ్వత్థామ, వికర్ణుడు, సోమదత్తుడి కుమారుడైన భూరిశ్రవుడు, మొదలైన ప్రముఖులు ఎంతోమంది ఉన్నారు.

9. అన్యే చ బహవ శ్శూరాః మదర్థే త్యక్తజీవితాః |

నానాశస్త్ర ప్రహరణాః సర్వే యుద్ధవిశారదాః ||

నా కొరకై ప్రాణములను కూడా విడిచిపెట్టుటకు సిద్ధంగా ఉన్నవారు ఎంతోమంది ఉన్నారు. వీరందరూ శస్త్రవిద్యలో నిపుణులు. యుద్ధవిద్యలో విశారదులు.

10. అపర్యాప్తం తదస్మాకం బలం భీష్మాభి రక్షితమ్ |

పర్యాప్తం త్విదమేతేషాం బలం భీమాభిరక్షితమ్ ||

భీష్మాచార్యులవారిచేత రక్షించబడుచున్న మన సైన్యబలం పరిమితంగా ఉంది. భీమునిచే రక్షించబడుతున్న పాండవసైన్యం ఎక్కువగా ఉంది. (కౌరవసైన్యం సంఖ్య పాండవ సైన్యం కంటే ఎక్కువగా ఉన్నప్పటికీ, దానికి

వ్యతిరేకముగా ఇక్కడ దుర్యోధనుడు మాట్లాడుతున్నాడు. ఎందువలననగా భీష్మపితామహుడు ఉభయపక్షపాతి. భీముడు ఏకపక్షపాతి. కనుక దుర్యోధన బలం కంటే పాండవుల బలమే ఎక్కువ)

11. అయనేషు చ సర్వేషు యథాభాగమవస్థితాః |

భీష్మమేవాభిరక్షంతు భవంత స్సర్వ ఏవ హి ||

కావున మీరందరూ మీ మీ స్థానములలో ఉండి, భీష్మపితామహుడిని కాపాడండి. భీష్ముడి బలమే మన ప్రాణములను రక్షిస్తుంది.

12. తస్య సంజనయన్ హర్షం కురువృద్ధః పితామహః |

సింహనాదం వినద్యోచ్చైః శంఖం దధ్మౌ ప్రతాపవాన్ ||

గౌరవ పూర్వకములైన దుర్యోధనుడి మాటలను విని, కురుకులవృద్ధుడు, ప్రతాపవంతుడు, పితామహుడు అయిన భీష్మాచార్యులవారు పెద్దగా సింహగర్జన చేసి, శంఖాన్ని పూరించారు. దుర్యోధనుడి హృదయం ఆనందంతో పొంగిపోయింది.

13. తత శ్శంఖాశ్చ భేర్యశ్చ పణవానక గోముఖాః |

సహసైవాభ్యహన్యంత స శబ్దస్తుములోభవత్ ||

భీష్ముని యుద్ధోత్సాహం యుద్ధములో ఉన్న ప్రతిసైనికుడినీ ఉత్సాహపరిచింది. శంఖములు, భేరులు, మృదంగములు, డోళ్లు, కొమ్ముబూరలు ఒక్కసారిగా మ్రోగసాగాయి. అన్ని ధ్వనులు కలిసిపోయాయి.

14. తత శ్శ్వేతైర్హయైర్యుక్తే మహతి స్యందనే స్థితౌ |

మాధవః పాండవశ్చైవ దివ్యౌ శంఖౌ ప్రదధ్మతుః ||

అదే సమయంలో తెల్లని గుఱ్ఱములతో కూడిన గొప్పరథంలో కూర్చొన్న శ్రీకృష్ణుడు, పాండవ కుమారుడైన అర్జునుడు కూడా తమ తమ దివ్యశంఖములను పూరించి, యుద్ధానికి సన్నద్ధులయ్యారు.

15. పాంచజన్యం హృషీకేశః దేవదత్తం ధనంజయః |

పౌండ్రం దధ్మౌ మహాశంఖం భీమకర్మా వృకోదరః ||

హృషీకేశుడు పాంచజన్యమనే తన శంఖాన్ని పూరించాడు. అర్జునుడిగా ప్రసిద్ధి చెందిన ధనంజయుడు దేవదత్తమనే తన శంఖాన్ని పూరించాడు. యుద్ధ భయంకరుడైన భీముడు పౌండ్రమనే శంఖాన్ని పూరించాడు.

16. అనంతవిజయం రాజా కుంతీపుత్రో యుధిష్ఠిరః |

నకుల స్సహదేవశ్చ సుఘోషమణిపుష్పకౌ ||

కుంతీతనయుడైన ధర్మరాజు అనంత విజయమనే శంఖాన్ని పూరించాడు. నకులుడు సుఘోష అనే శంఖాన్ని, సహదేవుడు మణిపుష్పకమనే శంఖాన్ని పూరించారు.

17. కాశ్యశ్చ పరమేష్వాసః శిఖండీ చ మహారథః |

ధృష్టద్యుమ్నో విరాటశ్చ సాత్యకిశ్చాపరాజితః ||

18. ద్రుపదో ద్రౌపదేయాశ్చ సర్వశః పృథివీపతే |

సౌభద్రశ్చ మహాబాహుః శంఖాన్ దధ్ముః పృథక్ పృథక్ ||

ఓ ధృతరాష్ట్ర మహారాజా! ధనుర్ధారి అయిన కాశీరాజు, మహారథుడైన శిఖండి, ధృష్టద్యుమ్నుడు, విరాట మహారాజు, అజేయుడైన సాత్యకి, ద్రుపదమహారాజు, ద్రౌపదీ పుత్రులైన ఐదుగురు ఉపపాండవులు, మహాభుజుడైన అభిమన్యుడు మొదలగు వారు కూడా నాలుగు దిక్కుల నుండి తమ తమ శంఖములను పూరించారు.

19. స ఘోషో ధార్తరాష్ట్రాణాం హృదయాని వ్యదారయత్ |

నభశ్చ పృథివీం చైవ తుములో వ్యనునాదయన్ ||

ఈ విధముగా భయంకరములైన శంఖముల ధ్వనులతో భూమి, ఆకాశాలు దద్దరిల్లి ప్రతిధ్వనించాయి. దుర్యోధనాదుల హృదయములను అదరగొట్టాయి.

20. అథ వ్యవస్థితాన్ దృష్ట్వా ధార్తరాష్ట్రాన్ కపిధ్వజః |

ప్రవృత్తే శస్త్రసంపాతే ధనురుద్యమ్య పాండవః ||

21 హృషీకేశం తదా వాక్యం ఇదమాహ మహీపతే! |

ఓ మహారాజా! ఆ సమయంలో ధ్వజముపై హనుమంతుడు గుర్తుగా గల అర్జునుడు, యుద్ధసన్నద్ధులైన ధృతరాష్ట్ర కుమారులను చూచి, తన ధనుస్సును ఎక్కుపెట్టి, శ్రీకృష్ణుడితో ఈ విధముగా అన్నాడు.

అర్జున ఉవాచ:

సేనయో రుభయోర్మధ్యే రథం స్థాపయమేచ్యుత! |

22. యావదేతాన్ నిరీక్షేహం యోద్ధుకామానవస్థితాన్ |

కైర్మయా సహయోద్ధవ్యం అస్మిన్ రణసముద్యమే | |

23. యోత్స్యమానానవేక్షేహం య ఏతేత్ర సమాగతాః

ధార్తరాష్ట్రస్య దుర్బుద్ధేః యుద్ధే ప్రియచికీర్షవః | |

అర్జునుడు ఇలా అన్నాడు - యుద్ధం చేయుటకై వచ్చిన వీరందరినీ నేను చూస్తున్నాను. ఈ మహాయుద్ధంలో ఎవరు ఎవరితో పోరాడవలసి ఉంటుందో గ్రహించాను. దుష్టుడైన దుర్యోధనునికి మంచి చేయాలనే కోరికతో యుద్ధం చేయుటకు వచ్చిన వీర పురుషులనందరినీ ఒక్కసారి చూడాలని ఉంది. కాబట్టి కృష్ణా! రెండు సైన్యముల మధ్యభాగంలో నా రథాన్ని ఆపి ఉంచు.

సంజయ ఉవాచ:

24. ఏవముక్తో హృషీకేశః గుడాకేశేన భారత! |

సేనయో రుభయోర్మధ్యే స్థాపయిత్వా రథోత్తమమ్ | |

25. భీష్మ ద్రోణ ప్రముఖతః సర్వేషాం చ మహీక్షితామ్ |

ఉవాచ పార్థ! పశ్యైతాన్ సమవేతాన్ కురూనితి | |

సంజయుడు చెప్పాడు - ధృతరాష్ట్రుడా! గుడాకేశుడైన (నిద్రను జయించిన) అర్జునుడు శ్రీకృష్ణుడితో ఇలా చెప్పగా, శ్రీకృష్ణుడు కురు పాండవ సేనలయొక్క మధ్యభాగంలో భీష్మద్రోణాది మహీపతుల యెదుట రథమును నిలిపి, "అర్జునా! యుద్ధం చేయుటకు సన్నద్ధులై వచ్చిన ఈ కౌరవ మహావీరులను ఒక్కసారి చూడు"- అన్నాడు.

26. తత్రాపశ్యత్ స్థితాన్ పార్థః పితౄనథ పితామహాన్ |

ఆచార్యాన్ మాతులాన్ భ్రాత ృాన్ పుత్రాన్ పౌత్రాన్ సఖీంస్తథా | |

27. శ్వశురాన్ సుహృదశ్చైవ సేనయో రుభయో రపి |

తాన్ సమీక్ష్య స కౌంతేయః సర్వాన్ బంధూనవస్థితాన్ ||

28. కృపయా పరయావిష్టః విషీదన్నిదమబ్రవీత్ | |

అర్జున ఉవాచ-

దృష్ట్వేమం స్వజనం కృష్ణ! యుయుత్సుం సముపస్థితమ్ ||

అప్పుడు అర్జునుడు రెండు సేనల మధ్యలో నున్న గౌరవనీయులైన, పితృసమానులైన, భూరిశ్రవుడు మొదలగువారిని, భీష్మాది పితామహులను, ద్రోణాది ఆచార్యులను, శల్యాది మేనమామలను, దుర్యోధనాది సోదరులను, లక్ష్మణాది పుత్రస్థానీయులను, అశ్వత్థామాది మిత్రులను, కృతవర్మాది ఆత్మీయులను, పౌత్రులను అందరినీ చూశాడు.

29. సీదంతి మమ గాత్రాణి ముఖం చ పరిశుష్యతి |

వేపథుశ్చ శరీరే మే రోమహర్షశ్చ జాయతే ||

30. గాండీవం స్రంసతే హస్తాత్ త్వక్చైవ పరిదహ్యతే |

న చ శక్నోమ్యవస్థాతుం భ్రమతీవ చ మే మనః ||

అర్జునుడిలా అన్నాడు- కృష్ణా! యుద్ధము చేయుటకై వచ్చిన నా ఆత్మీయ బంధువులనందరినీ చూచి, నా శరీరావయవములన్నీ పట్టుతప్పిపోతున్నాయి. నోరు ఎండిపోతోంది. శరీరము వణికిపోతోంది. చేతి నుండి గాండీవం జారిపోతోంది. చర్మం మండిపోవుచున్నట్టుగా ఉంటోంది. వెంట్రుకలు నిక్కపొడుచుకొంటున్నాయి. నేను స్థిరముగా ఉండలేక పోతున్నాను. నా మనస్సు చంచలమై పోతోంది.

31. నిమిత్తాని చ పశ్యామి విపరీతాని కేశవ |

న చ శ్రేయోనుపశ్యామి హత్వా స్వజనమాహవే ||

అమంగళ సూచకములైన అపశకునాలను నేను చూస్తున్నాను. కృష్ణా! యుద్ధంలో ఇంతమంది బంధువులను చంపుట వలన లభించే శుభమేమిటో నాకు తెలియటం లేదు.

32. న కాంక్షే విజయం కృష్ణ న చ రాజ్యం సుఖాని చ |

కిం నో రాజ్యేన గోవింద కిం భోగైర్జీవితేన వా ||

యుద్ధంలో జయాన్ని కానీ, రాజ్యభోగములను కానీ, సుఖానుభవములు కానీ నేను కోరుట లేదు.

33. యేషామర్థే కాంక్షితం నః రాజ్యం భోగా స్సుఖాని చ |

త ఇమేవస్థితా యుద్ధే ప్రాణాంస్త్యక్త్వా ధనాని చ ||

34. ఆచార్యాః పితరః పుత్రాః తథైవ చ పితామహాః |

మాతులా శ్వశురాః పౌత్రాః శ్యాలా స్సంబంధినస్తథా ||

గోవిందుడా! మనకు ఈ రాజ్యంతో కానీ, సుఖభోగాలతో కానీ, నిరర్థకమైన జీవితంతో కానీ ప్రయోజనం ఏముంది? ఎవరి కొరకైతే రాజ్యాన్ని, రాజ్యభోగములను, సుఖములను కోరుతున్నామో, ఆ గురువులు, అట్టి తండ్రులు, పుత్రులు, పితామహులు, మేనమామలు, మామలు, మనుమలు, బావలు, ఇతర బంధువులు, తమ సంపదపై, ప్రాణాలపై ఆశ వదలి ఈ యుద్ధానికి వచ్చారు.

35. ఏతాన్న హంతుమిచ్ఛామి ఘ్నతోపి మధుసూదన |

అపి త్రైలోక్యరాజ్యస్య హేతోః కిం ను మహీకృతే ||

ఓ మధుసూదనా! ముల్లోకాధిపత్యం కొరకైననూ నేను ఎవరినీ చంపను. ఇక ఈ భూమండల విషయమై చెప్పనేల? అలాగే వీరిలో ఎవరైనా నన్ను చంపబూనిననూ నేను మాత్రం వీరిని నేను చంపలేను.

36. నిహత్య ధార్తరాష్ట్రాన్నః కా ప్రీతి స్స్యాజ్జనార్దన |

పాపమేవాశ్రయేదస్మాన్ హత్త్వైతానాతతాయినః ||

జనార్దనా! దుర్యోధనాది బంధువులను చంపుట వలన నాకు కలుగు సంతోషమేముంటుంది? ఆతతాయుడైన వీరిని చంపటం వలన మనకు లభించేది పాపమే కదా! (ఇంటికి నిప్పు పెట్టేవాడు, విషాన్ని ఇచ్చేవాడు, చంపుటకై ఆయుధాన్ని చేతపట్టినవాడు, ధనమును దొంగిలించేవాడు, భూమిని దొంగిలించినవాడు, భార్యను దొంగిలించినవాడు - ఈ ఆరుగురినీ ఆతతాయులంటారు. ధర్మశాస్త్రం ప్రకారం ఆతతాయులను సంహరించుట దోషం కాకపోయినా, తాతముత్తాతలను వధించుట దోషమని అర్జునుడి అభిప్రాయము.)

37. తస్మాన్నార్హా వయం హన్తుం ధార్తరాష్ట్రాన్ స్వబాంధవాన్ |

స్వజనం హి కథం హత్వా సుఖిన స్స్యామ మాధవ ||

కాబట్టి దుర్యోధనాదులను, వారి బంధువులను చంపుట నాకు న్యాయం కాదు. బంధువులను చంపి మనం ఏ విధంగా సుఖాన్ని అనుభవిస్తాము?

38. యద్యప్యేతే న పశ్యంతి లోభోపహత చేతసః |

కులక్షయకృతం దోషం మిత్రద్రోహే చ పాతకమ్ ||

39. కథం న జ్ఞేయమస్మాభిః పాపాదస్మాన్నివర్తితుమ్ |

కులక్షయకృతం దోషం ప్రపశ్యద్భిర్జనార్దన! ||

వీరందరూ రాజ్యలోభం కారణంగా తమ వివేకాన్ని విడిచిపెట్టి కులక్షయము వలన కలిగే దోషాన్నీ, మిత్రద్రోహము వలన కలిగే పాపాన్ని తెలుసుకోలేకపోతున్నారు. శ్రీకృష్ణా! వంశనాశనం వల్ల కలుగు దోషాన్ని నేను గుర్తించగలుగుతున్నాను.

40. కులక్షయే ప్రణశ్యంతి కులధర్మా స్సనాతనాః |

ధర్మే నష్టే కులం కృత్స్నం అధర్మోభిభవత్యుత ||

కులనాశనము వలన ప్రాచీనమైన ధర్మాలన్నీ నశించిపోతాయి. ధర్మం నశిస్తే కులాచారం నశిస్తుంది. ధర్మము అధర్మముతో కప్పివేయబడుతుంది.

41. అధర్మాభిభవాత్ కృష్ణ! ప్రదుష్యంతి కులస్త్రియః |

స్త్రీషు దుష్టాసు వార్ష్ణేయ! జాయతే వర్ణసంకరః ||

శ్రీకృష్ణా! అధర్మము వలన కులస్త్రీలు నాశనమైపోతారు. కులస్త్రీలు చెడిపోయినచో వర్ణసాంకర్యము ఏర్పడుతుంది.

42. సంకరో నరకాయైవ కులఘ్నానాం కులస్య చ |

పతన్తి పితరో హ్యేషాం లుప్తపిండోదక క్రియాః ||

వర్ణసాంకర్యమైతే కులఘాతకులు, కులజనులు, అందరూ నరకం లోనికి నెట్టివేయబడతారు. శ్రాద్ధ తర్పణ పిండప్రదాన మొదలైన కర్మలు లేకపోవుట వలన, కర్మ చేయు వారు కూడా లేకపోవుట వలన, పితృపురుషులు కూడా నరకంలోనే ఉండిపోతారు.

43. దోషై రేతైః కులఘ్నానాం వర్ణసంకర కారకైః |

ఉత్సాద్యంతే జాతిధర్మాః కులధర్మాశ్చ శాశ్వతాః ||

వర్ణసంకరమునకు కారణములైన ఈ దోషముల వలన సనాతనధర్మాలు, కులధర్మాలు, ఆశ్రమధర్మాలు సమూలంగా నశించిపోతాయి.

44. ఉత్సన్న కులధర్మాణాం మనుష్యాణాం జనార్దన! |

నరకే నియతం వాసః భవతీత్యనుశుశ్రుమ ||

కులధర్మభ్రష్టులు నరకంలో నివసిస్తారని మనం వింటున్నాము.

45. అహో బత మహత్పాపం కర్తుం వ్యవసితా వయమ్ |

యద్రాజ్య సుఖలోభేన హంతుం స్వజన ముద్యతాః ||

కృష్ణా! మనం మహాపాపములను చేయుటకు ప్రారంభిస్తున్నాము. రాజ్యం వలన లభించు సుఖమునకు ఆశపడి బంధువులను చంపుట పాపమే కదా!

46. యది మామప్రతీకారం అశస్త్రం శస్త్రపాణయః |

ధార్తరాష్ట్రా రణే హన్యుః తన్మే క్షేమతరం భవేత్ ||

ప్రతిఘటించకుండా, ఆయుధం లేకుండగా ఉన్న నన్ను, దుర్యోధనాదులు ఆయుధములతో వచ్చి యుద్ధములో నన్ను చంపినా చంపవచ్చును. అట్టి మరణం నాకు ఈ దుస్థితికన్నా మంచిది.

సంజయ ఉవాచ:

47. ఏవముక్త్వార్జున స్సంఖ్యే రథోపస్థ ఉపావిశత్ |

విసృజ్య సశరం చాపం శోకసంవిగ్నమానసః ||

సంజయుడు చెప్పాడు- అర్జునుడు ఈ విధముగా పలికి, ఎక్కుపెట్టిన తన విల్లును క్రిందకు పడవేసి, దుఃఖించుచున్నవాడై రథముయొక్క మధ్యభాగములో కూలబడిపోయాడు.

ఇతి శ్రీ మద్భగవద్గీతాసు, ఉపనిషత్సు, బ్రహ్మవిద్యాయాం, యోగశాస్త్రే, శ్రీకృష్ణార్జున సంవాదే, అర్జునవిషాదయోగో నామ ప్రథమోధ్యాయః